

YASHIRIN ANEMIYA: ZAMONAVIY DIAGNOSTIKA VA JAMIYAT SALOMATLIGIDAGI YASHIRIN XAVF

Tuzuvchi: **Ahmedova Muattar Asatullayevna**

Chortoq Abu Ali ibn Sino nomidagi

Jamoat salomatligi Texnikumi

“Terapiya” kafedrası Terapiya fani O’qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada yashirin Anemiya muammosi, uning rivojlanish mexanizmlari, klinik belgilari va zamonaviy diagnostika usullari keng yoritilgan. Tadqiqot davomida nazariy tahlil, tibbiy adabiyotlar o’rganilishi hamda amaliy kuzatuv usullaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko’rsatadiki, yashirin anemiya ko’pincha belgilersiz kechib, inson salomatligiga salbiy ta’sir ko’rsatadi. Ayniqsa, yoshlar va ayollar orasida uning tarqalishi yuqori. Maqolada erta aniqlash va samarali profilaktika choralari muhimligi asoslab berilgan.

Kalit soʻzlar: Anemiya, yashirin anemiya, Temir tanqisligi anemiyasi, gemoglobin, ferritin, diagnostika, profilaktika, sogʻliq

Anemiya — bu qonda gemoglobin miqdorining kamayishi bilan xarakterlanuvchi holat boʻlib, organizm toʻqimalariga kislorod yetkazib berish buziladi. Ammo uning eng xavfli koʻrinishi — yashirin anemiya boʻlib, bunda gemoglobin darajasi hali normaga yaqin boʻlsa-da, temir zaxiralari kamaygan boʻladi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, yashirin anemiya uzoq vaqt davomida aniqlanmasdan rivojlanadi va natijada jiddiy asoratlarga olib keladi. Shu sababli uni erta aniqlash va oldini olish zamonaviy tibbiyotning muhim vazifasidir.

undan tashqari, ayollar va homiladorlarda yashirin anemiya ona va bola salomatligiga jiddiy xavf tugʻdiradi. Temir yetishmovchiligi homilaning rivojlanishiga salbiy ta’sir ko’rsatishi, tugʻruq asoratlari xavfini oshirishi mumkin. Shu sababli ushbu kasallikni erta aniqlash va oldini olish nafaqat individual, balki ijtimoiy ahamiyatga ham ega.

Zamonaviy tibbiyotda yashirin anemiyani aniqlash uchun laborator diagnostika usullari, xususan, ferritin va boshqa biokimyoviy ko'rsatkichlarni baholash muhim o'rin tutadi. Shu bois, profilaktika choralarini kuchaytirish, aholi orasida to'g'ri ovqatlanish madaniyatini shakllantirish va muntazam tibbiy ko'riklarni tashkil etish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Asosiy qism

1. Anemiya va uning turlari

Anemiya bir nechta turlarga bo'linadi:

Temir tanqisligi anemiyasi

megaloblast anemiya

gemolitik anemiya

aplastik anemiya

Ular orasida eng keng tarqalgan turi temir tanqisligi bilan bog'liq bo'lganidir. Bu holatda organizmda temir yetishmovchiligi sababli gemoglobin sintezi buziladi.

1. Temir tanqisligi anemiyasi

Bu anemiya turi eng keng tarqalgan bo'lib, organizmda temir moddasining yetishmasligi natijasida yuzaga keladi. Temir gemoglobin tarkibiy qismi bo'lib, u kislorodni tashish vazifasini bajaradi. Temir yetishmovchiligi natijasida gemoglobin sintezi buziladi va eritrotsitlar kichik hamda rangsiz (gipoxrom) bo'lib qoladi.

Ushbu kasallikning asosiy sabablari quyidagilar:

temirga boy oziq-ovqatlarni yetarli iste'mol qilmaslik

surunkali qon yo'qotish (masalan, hayz, oshqozon-ichak qon ketishlari)

homiladorlik davrida temirga bo'lgan ehtiyojning ortishi

ichaklarda temirning so'rilishining buzilishi

Klinik jihatdan bemorlarda holsizlik, tez charchash, bosh aylanishi, terining oqarishi, tirnoqlarning mo'rtlashuvi va soch to'kilishi kuzatiladi. Davolash temir preparatlari va to'g'ri ovqatlanishni o'z ichiga oladi.

2. Megaloblast anemiya

Megaloblast anemiya asosan vitamin B₁₂ va foliy kislota yetishmovchiligi natijasida rivojlanadi. Bu moddalarning yetishmasligi DNK sintezini buzadi, natijada eritrotsitlar normal yetilmaydi va yirik, yetilmagan hujayralar — megaloblastlar hosil bo‘ladi.

Kasallik sabablari:

noto‘g‘ri ovqatlanish (vitaminlarga kambag‘al ratsion)

oshqozon-ichak kasalliklari (so‘rilish buzilishi)

uzoq muddatli dori vositalari qabul qilish

Belgilariga quyidagilar kiradi:

umumiy holsizlik

tilning yallig‘lanishi (glossit)

nevrologik buzilishlar (uyushish, xotira pasayishi)

Bu anemiya turi ayniqsa xavfli bo‘lib, vaqtida davolanmasa asab tizimi zararlanishiga olib kelishi mumkin.

3. Gemolitik anemiya

Gemolitik anemiya eritrotsitlarning normal yashash muddati tugamasdan oldin parchalanib ketishi bilan xarakterlanadi. Normal holatda eritrotsitlar 120 kun yashaydi, ammo bu kasallikda ular ancha tez yo‘q qilinadi.

Sabablari:

irsiy omillar

autoimmun kasalliklar

infeksiyalar

ayrim dori vositalari

Klinik belgilar:

teri va ko‘z oqining sarg‘ayishi (sariqlik)

taloq kattalashuvi

tez charchash

siydik rangining qorayishi

Bu turdagi anemiya murakkab hisoblanadi va ko‘pincha chuqur diagnostika hamda maxsus davolashni talab etadi.

4. Aplastik anemiya

Aplastik anemiya kam uchraydigan, ammo juda og‘ir kechadigan kasallik bo‘lib, suyak iligining faoliyati pasayishi natijasida qon hujayralari ishlab chiqarilishi kamayadi. Bu holatda nafaqat eritrotsitlar, balki leykotsitlar va trombotsitlar ham kamayadi.

Sabablari:

radiatsiya ta’siri

kimyoviy moddalar

virusli infeksiyalar

autoimmun jarayonlar

Klinik belgilari:

kuchli holsizlik

tez-tez infeksiyalarga chalinish

qon ketishlar (burun, milk)

terida ko‘karishlar

Bu kasallik hayot uchun xavfli bo‘lishi mumkin va ko‘pincha jiddiy davolash choralarini, jumladan, suyak iligi transplantatsiyasini talab qiladi

2. Qon hosil bo‘lish jarayoni (gemopoez)

Qon hosil bo‘lish jarayoni — gemopoez — suyak iligida sodir bo‘ladi. Ushbu jarayonda eritrotsitlar ishlab chiqariladi va ular kislorod tashish vazifasini bajaradi.

Temir bu jarayonda asosiy rol o‘ynaydi. Agar organizmda temir yetishmasa, eritrotsitlar yetarli darajada ishlab chiqilmaydi, natijada anemiya yuzaga keladi.

Qon hosil bo‘lish jarayoni — Gemopoez — inson organizmida uzluksiz ravishda kechadigan murakkab biologik jarayon bo‘lib, asosan suyak iligida amalga oshadi. Ushbu jarayon orqali qonning asosiy shaklli elementlari — eritrotsitlar, leykotsitlar va trombotsitlar hosil bo‘ladi. Gemopoez organizmning normal hayot faoliyatini ta’minlashda muhim ahamiyatga ega, chunki qon hujayralari kislorod tashish, immun himoya va qon ivish jarayonlarida bevosita ishtirok etadi.

Gemopoez jarayoni ildiz (stem) hujayralardan boshlanadi. Ushbu hujayralar differensiallanish orqali turli qon hujayralariga aylanadi. Eritrotsitlar hosil bo‘lish jarayoni

eritropoez deb ataladi va u ayniqsa kislorod tashish funksiyasini bajarishda muhim hisoblanadi. Eritrotsitlar tarkibidagi gemoglobin moddasining asosiy vazifasi kislorodni o'pkadan to'qimalarga yetkazish va karbonat angidridni qayta olib chiqishdan iborat.

Temir ushbu jarayonda markaziy o'rin tutadi. U gemoglobin tarkibiga kirib, kislorod bilan bog'lanish xususiyatini ta'minlaydi. Agar organizmda temir yetishmovchiligi yuzaga kelsa, gemoglobin sintezi buziladi va eritrotsitlar soni hamda sifati pasayadi. Natijada to'qimalarda kislorod yetishmovchiligi — gipoksiya rivojlanadi va bu Anemiya kelib chiqishiga sabab bo'ladi.

Gemopoez jarayoniga nafaqat temir, balki boshqa muhim omillar ham ta'sir ko'rsatadi. Jumladan, vitamin B₁₂, foliy kislota, oqsillar va mikroelementlar yetarli darajada bo'lishi zarur. Shuningdek, bu jarayon gormonal tizim, ayniqsa buyraklarda ishlab chiqariladigan eritropoetin gormoni orqali boshqariladi. Eritropoetin eritrotsitlar ishlab chiqarilishini rag'batlantiradi.

Bundan tashqari, tashqi omillar — noto'g'ri ovqatlanish, surunkali kasalliklar, infeksiyalar, zaharli moddalar ta'siri ham gemopoez jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli qon hosil bo'lish tizimining normal ishlashi uchun organizmda muvozanatli ovqatlanish, sog'lom turmush tarzi va muntazam tibbiy nazorat muhim hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, gemopoez jarayoni organizm hayotiy faoliyatining asosiy bo'g'inlaridan biri bo'lib, undagi har qanday buzilish Anemiya kabi kasalliklarning rivojlanishiga olib keladi. Shu bois ushbu jarayonni chuqur o'rganish va uning buzilishlarini erta aniqlash tibbiyotning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi

3. Yashirin anemiyaning rivojlanish sabablari

Yashirin Anemiya quyidagi omillar ta'sirida rivojlanadi:

noto'g'ri ovqatlanish

surunkali kasalliklar

qon yo'qotish

homiladorlik

tez o'sish davri (o'smirlar)